

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Prima Scribendi Origine Et Vniversa Rei Literariæ Antiqvitate

Hugo, Hermann

Antverpiæ, 1617

Cap. XIV. Oeconomia cursus publici, seu ratio mittendarum epistolarum.
Nuntiorum alij pedites, alij equites, alij curules & nauales. Veredi &
veredarij vnde dicti. Qui dromanarij, cursuales, & ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71265](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71265)

Iam vulgò, *saluere*, & *salutem plurimam dicere*, item *suo*, vel *suis*, teste Martiale, dicimus:

Omnes ista solet charta vocare suos.

Clausula Græcis, *Pax*; quæ item adhibita omnibus ferè rebus finiendis. Aufonius in Versibus monosyllabis:

Totum opus hoc sparsum crinis velut Antiphila. Pax.

Hanc tamen præposterè aliam fecit scribendo in extremâ epistolâ *χαίρειν* Ptolomæus Lagi, ad Seleucum. Latinis clausula est, *Vale*; vt in omnibus Ciceronis epistolis. Ampliùs verò Augustus Cæsar, ad epistolas omnes, etiam horarum momenta, nec diei modò, sed & noctis, quibus data significarentur, addebat. Suetonius August. cap. L. Vnde *Datum*, à barbaris vsurpari cœptum vice clausulæ illius Ciceronianæ A. D. id est, *Ad diem*, vel *Ante diem*, vt interpretatur Simeon Bosius Commentariis in epist. 1. ad Atticum.

C A P V T X I V.

Oeconomia cursus publici, seu ratio mittendarum epistolarum.

QUONIAM res grauiissimæ solent epistolis commendari, pro iis vltro citro mittendis celeriter ac tuto, excogitata ratio est; de quâ, quia hucusque quòd sciam non est omnino in lucem protracta, & maximè facit ad rem scriptoriam, duxi necessariò mihi esse tractandum. Igitur ad eam rem variæ excogitatæ sunt artes. Nuntij pedites, equites, curules, nauales.

De pedestribus nuntiis, exemplo sunt Heraclitus, Indacus, & Philippides, homines velocif-

H simi

simi cursus, apud Suidam : adeoque ipse deorum nuntius Hermes seu Mercurius, qui ad velocitatem talaribus uti fingitur; & Ladas, quem Solinus cap. vi. scribit, inter currendum ne vestigia quidem arenæ impressisse. Anistius item Lacon & Philonides, Alexandri Magni cursores, à Sycione Elin usque mille ducenta stadia vno die transierunt. O Græca fides! Est item de pedestribus cursoribus facetum illud Vespasiani responsum apud Suetonium: Vespasianus enim *Clasarios qui ab Hostia & Puteolis Romam pedibus cursitant, petentes constitui sibi aliquid calcearij nomine; quasi parum esset sine responso abegisse, iussit post hæc excalceatos cursitare; & ex eo ita cursitant.*

De equestribus cursoribus, Martialis:

Parcius utaris, moneo, rapiente veredo.

Ausonius:

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.

Isidorus verò ait, *Veredos dictos, quod currant per publicas vias, per quas rhedis etiam curri est solitum.* & Græcis sanè equi veredi, à cursu, Dromanarj, ut etiam Cassiodorus eos vocat lib. iv. Variar. qui ibidem eos quoque appellat *equos cursuales*, epistolâ ad Godifscalcum Saionem. Iurisconsultis dicuntur subinde Paraueredi, & Parangari. quemadmodum à quodam cursore Palladio, equi Palladij sunt nominati. Is enim, auctore Cassiodoro lib. xiv. Histor. sacra, *tantâ velocitate veredos egit temporibus Theodosij, ut tribus diebus veniret ad terminos Persarum & Romanorum, & rursus totidem remearet ad Constantinopolim.*

Curribus vsos subinde esse cursores, testes sunt, Isidorus suprà citatus de Rhedis, Iulianus qui

qui sic in epistolis scribit: *Ducet te publico cursu vno vtentem vehiculo.* Suetonius in Augusto: *Iuuenes primò modicis interuallis, dehinc uehicula disposuit.* Herodianus lib. 11. *Commilitones ingenti studio uehicula vrgebant, quasi Macrino adhuc rerum potente, de magnis rebus mitterentur.*

De nauigijs cursorum, Sidonius Apollinaris: *Typhin cursoriam nauim conscendi.* Seneca epist. LXXVIII. *Tabellarias naues* vocat, quæ aduentum vicinæ iam classis prænuntiabant.

Hæc quadruplex cursorum vsurpatio, vocata *cursus publicus*, item *caballatio* lib. x11. Cod. tit. De annona militari. *Cursus fiscalis*, quòd eius cautio ad quæstorem fisci pertineret, in Hadriano Lamprid. *Cursus clauicularis*, apud Ammianum lib. xx. & leg. 11. & v. Cod. Theod. pro quo in Cod. Iustinianaò mendosè legebatur *Ambularis cursus*, obseruâte Cuiacio, qui ait *Clauicularem*, seu *Clabularè* dici à clabulâ, quod est uehiculo genus. Brissonius in Caluini Lexico, fatetur nescire se quid sit Clauularis cursus; putatque non grauitè aberraturum eum qui legeret Caballarem cursum; nam & Caballicationes & Caballicatas legimus, inquit, apud Luitprandum in Historiâ suorum temporum. Turnebus lib. v1. Aduers. c. xxx1v. Clauularem cursum vocat cursus publici genus, quod militibus caligatis concedebatur; eorum enim caligæ erant clauulis confixæ.

Parangaria apud Persas, quia Angari Persis nuntij, auctore Lazio; qui id habet ex Suidâ. Hoc publico cursu primis temporibus soli Magistratus vtentur: neque poterant Tabelliones operam dare perferendis sarcinulis aut literis vulgi. Ita

persuadeor, quia apud Cassiodorum lib. iv. Theodoricus Rex epistolâ ad Godiscalcum prohibet cursoribus plures res vno simul cursu peragere. Nullum, inquit, præterea saionum discursus facere patiaris, sed ad causam ad quam directus fuerit, vno tantum itinere permittatur accedere, vel redire. & paulò superiùs: Nostrorum suggestionem comperimus cursuales equos frequenti usurpatione fatigari. Docet autem eam sententiam clarissimè Ioannes Corass. lib. i. Miscellan. Iuris ciuil. cap. xi. Solis Imperatoribus licebat vti veredariis in epistolis transuehendis: aliis tantum impetrata facultate, quam vocant Tractoriam. Et certa omnino res est; nam nec Ecclesiastici iis vti poterant, sed nuntiis tantum Ecclesiasticis. Verba sunt D. Ignatij epistol. xi. Decet, beatissime Polycarpe, concilium cogere sacrosanctum; & eligere, si quem habetis, qui possit diuinus cursor appellari. quibus gemina sunt illa D. Cypriani, epistol. xxi v. Quoniam oportuit me per clericos scribere, &c. necesse fuit novos aliquos constituere, qui mitterentur. & ritum hunc alibi obseruauit Cardinalis Baronius Tomo i. Annal. Eccl.

Igitur populo cursus publici copia fiebat per facultatem Tractoriam; quæ (vt eam definit Cælius lib. xxi. cap. xxi v.) est licentia vtendi equis publicis cursorum. Dabatur porrò hæc licentia scriptis tabellis testimonialibus, vt Vegetius loquitur libro i. cap. iiii. à quibus cursores inuenerunt nomen Tabellionum & Tabellariorum. Communiùs verò eæ tabellæ apud Scriptores vocantur diplomata, hoc est duplices tabellæ. Cicero lib. x. ad Atticum: De diplomate admiraris? &c. ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eò te habere censebam, & quia pueris
diploma

diploma sumpseras. Capitolinus in Pertinace: Præfectus cohortis a M. Aurelio Imperatore, &c. quòd sine diplomate cursum vsurpauerat, ab Antiochiâ ad legatum suum ire coactus est. Et rectè Capitolinus de pœnâ non accepti diplomatis: nam & grauiſſimam eam fuiſſe docet Caſſiodorus libro v. his verbis: Excedentium improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare, vt ſiue Gothus ſit aut Romanus, qui ſine noſtrâ aut eorum quorum intereſt euectione, veredum præſumit attingere per vnum equum, centum ſtatim ſolidos a te cogatur exſoluere. Et de illis pari quoque ſeueritate conſemus, qui ſupra euectionum numerum curſuales equos vsurpare præſumunt. Hæc igitur ineunda erat ratio: accipiendum à Principe aut Præfecto fiſci diploma: hoc oſtenſo, parochi apud quos per viam diſpoſiti ſtabulabantur equi, ſtatim nouos equos recentesque ſuppeditabant ad conficiendum curſum; vt tradit Lazius lib. 11. de Repub. cap. xiv. & hæc erat auctoritas publica, ſine quâ nemini licebat vti publico curſu, aut eſſe Tabellario. Ad hæc autem omnia ritè obſeruanda, talis fuit inſtituta Oeconomia.

Præerat curſoribus omnibus Præfectus fiſci, quem corrupto ſeculo vocarunt *Curioſum*, quòd curram gereret curſus publici, & ad Curiam nuntios omnes referret, auctore Lazio; cuius meminit etiam Tertullianus lib. De fugâ, cap. xiiii. quem in locum Pamelius ex Notitiâ Orientis & Occidentis ſcribit, *ſub Magiſtro Officiorum, Curioſum curſus publici fuiſſe vnum; & Curioſos, per omnes prouincias.* Extat item Titulus de Curioſis & Stationariis lib. xii. Cod. Iuſtiniani, & Titulus x. libro xii. Theodoſiani. Porrò quem illi Curio-

sum olim, nos nunc appellamus Magistrum generalem Postarum: Græci eleganter, Διοδοτέτω, ἢ Φροντιστὴ τῶ δρόμου. Huic generali Magistro, seu fisci Præfecto, suberant alij minoris auctoritatis, per singulas prouincias distributi, quos Theodorici Rex in epistolis suis apud Cassiodorū vocat Saiones. Hi Saiones rursum per certa viarum interualla stabulis singulis assignabant suos Hippocomos seu Parochos. Sunt autem Parochi, ij qui falem, & ligna, & cetera præbere debebant proficiscentibus pro Repub. ait Porphyrio ad illud Horatij: — *& parochi, qui debent ligna falemq.*

nam & equos, & fœnum, & annonam curabant; cursores fatigatos hospitio accipiebant; recentes recentibus equis imponebant. Hippocomi verò nomen habetur Leg. *Non patimur*; lib. xii. Codicis. Iam denique Cursores non poterant hippoperas suas (vt Seneca loquitur) implere onere maiori quàm centum librarum, ex constitutione Theodorici apud Cassiodorum lib. i v.

Talis erat maioribus nostris in cursu politia: qua quando primùm obseruari cœpta, non satis constat. Xenophon libro iv. Pædiæ narrat Cyrum, captandis orbe toto rumoribus, diurni itineris intercapedine stabula constituiſſe, & equorum curatores, certosque homines, qui literas eò perlatas inde ad proximum stabulum deferrent, ex quo ad vicinum denuò transferrentur; neque vllum hoc Rege anteriorem inuenio. Quare existimo ab aliis, quibus ea inuentio tribuitur, fortè cursus rationem factam tantùm fuisse magis expeditam, vt à Xerxe, quod scribit Herodotus lib. viii. in Vran. ab Augusto, quod scribit Tran-

Tranquillus: nam de seipſo ſcribit Iulius Cæſar libro 111. qui Auguſtum præceſſit: *Niſi nuntij de victoriâ Cæſaris per diſpoſitos equites eſſent allati.* De aliis item ante Cæſarem Dictatorem, Lilius Decad. iv. lib. vii. *Titus Sempronius per diſpoſitos equos propè incredibili celeritate, die tertio ab Amphiffâ Pellam peruenit.* Decad. v. lib. 11. *Legati qui repente aliquò mitterentur, ſingula iumenta per oppida quâ iter faciendum erat, imperabant.* Decad. 111. lib. vi. *Tragillanus nuntius, diem noctemq; itinere continuato.* Ergo ante vtrumque Cæſarem Romæ Curſus publicus notus; & poſt vtrumque non adedò neglectus: ſeruatſus ſub Marcrino, vt Herodianus lib. 11. ſub Constantio, vt Ammianus extremo libro xxi. ſub Constantino, vt in eius Vitâ Eufebius; ſub Zenone, ſub Anaſtaſio, vt Caſſiodorus lib. v. Variar. inſtauratus denique perfectiſſimè ſub Maxemiliano Imperatore, vt in eius Vitâ.

Iam obiter de Curſorum nominibus & cultu, hoc obſeruo. Perſæ vocarunt eos *Angaros & Aſtandas*, auctore Suidâ. Prior vox etiam integra ad Græcos tranſiit. Eufathius in *Ælio Dionyſ.* *Ἄγγαροι ſunt οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι: qui ex ſucceſſione literas perferunt.* Poterant autem hi, inquit Stephanus, obuios quoſque viatores, aut etiam eorum equos vel naues ad vſus ſuos deriuare, ſicut etiamnum poſſunt Zauſij ſeu Poſtæ Turcarum, quando ita res ferunt. Id quod apud nos non fit ab ipſis Poſtis ſeu Curſoribus, ſed iure cuiuſdam vectigalis quod *ἀγγαρεία* vocatur, inquit Briſſonius De ſignific. verb. quo certi aliqui cogi poſſunt ad præſtandos angaros ipſi Reipublicæ, quando eſt vſus. De quo vectigali Pandectæ

120 DE PRIMA SCRIBENDI ORIG.
lib. I. De vacat. & excusation. muner. & Herodotus libro VI I I. Latine vulgò *cursores* vocantur. Martialis:

Cursorem sextâ tibi Rufe remisimus horâ.

Tabellarij & Tabelliones passim; sicut & *Veredarij*. Olim verò *Gerones* à gerendis epistolis: apud Festum, & *Bruttiani gerones*. in quæ verba Iosephus Scaliger: *Hæc est prima nostra coniectura de Bruttianis. sed vt ingenuè fateamur, putamus potius dictos, quia gerones literarum, & publici cursores erant.* Scribit verò Gellius lib. x. cap. III. *Bruttios Italiae populos primos descivisse ad Hannibalem; eoque Italiâ depulso, eos semper à Romanis habitos pro servis & apparitoribus; & per contemptum vocatos Bruttianos.*

Casaubonus in Notis Suetonij, vbi de *Clasariis* Vespasiani: *Clasarij, non iidem qui Dromonarij, sed omnino similes tamen.*

Mittendarij. in epistolâ Theodorici Regis apud Cassiodorum libro IV. *Expeditos properare mittendarios volumus.*

Postea, quòd certis locis positi ad mutandos equos. Eorum habitus olim erat singularis. Scribit Budæus eos gessisse quoddam insigne, quod ipse armillam vocat: *Nostrates caduceatores*, inquit, *spinthere vtuntur quæ armilla dici potest: Blasonum linguâ vernaculâ vocant.* Nescio quid velit Budæus, nisi dicat scutulum æreum aut argenteum, cui gerunt insculptum vrbis ex quâ veniunt insigne, quod iuxta sinistrum humerum in pectore suspendunt. *Nostrates* verò cursores præterea lituum gerunt è cornu bubulo, cuius cantu prænuntiant aduentum suum, vt interea temporis recentes equi apparentur. Gerunt & scuticam capulo cauo & fistulato,

stulato, quo veluti per canalem, ne exscendere cogantur, deriuant vrinam. Olim pinnas in capite gestabant, teste Dione Cassio; idque etiam velut quidam commentator obseruat ad illud Iuuenalis Satyrâ I V.

Anxia præcipiti venisset epistola pennâ.

& hinc Περσφόρος Græci cursores vocarunt; vt Dionysius Halicarnass. & Plutarchus in Othone. Mos ductus fortè à Mercurij Deorum nuntij exemplo; quem non solùm ita depingere audent, verùm etiam inter Poëtas Plautus ita loqui facit Prologo suæ Amphitruonis:

Ego has habeo hucusque in petaso pinnulas.

quo loco ita Lambinus: Pinnulas, id est, pennulas. pictores enim non solùm in pedibus, verùm etiam capite, pennas tribuebant Mercurio. Arnobius lib. VI. *Mercurius pinnatus.* Augustinus li. VII. De Ciuit. *Idèò alas Mercurio in pedibus & capite ponunt,* &c. Apuleius lib. x. De Asino: *Inter comas eius aurea pinnule.* & fortè huc Cicero adspexit, cùm Tabellarios *Pegasos* appellauit. certè Ælius Verus Imperator cursoribus pennatas alas imposuit; & variis eos ventorum nominibus appellauit pro cursus pernitate, vt Spartianus scribit in eius Vitâ. At ô mores temporum nostrorum! Ita subinde cursores in reddendis literis socordes sunt & tardi, vt iam Mercurius alas amisisse videatur.

Galerus cursorum, *Petasus*, à latâ extensione dictus, contra cæli iniurias. vnde Suetonius Augustum cap. VIII. *petasatum* scribit solitum ambulare. nunc bardocucullis vtuntur; imò & vaginis quibusdam laneis & specillis ad oculos

122 DE PRIMA SCRIBENDI ORIG.
contra arenarum volatum, & nares vultumque
contra hybernum frigus vindicanda.

Coronâ subinde redimitti currebant, cum latos
adferebant nuntios: ita apud Sophoclem Tra-
chiniis Chorus viso nuntio fausta adferente Deia-
niram alloquitur:

Εὐρημίαν νῦν ἴχ'· ἵπεί κατασεφῆ.

Στείχονδ' ὀρώ πιν' ἄνδρα πρὸς χαρὰν λόγων.

cui geminus locus est apud Aristidem in Pana-
thenaico. Illud verò facetissimum est vestimenti
genus, quo Menippum Cynicum Inferorum nun-
tium indutum facit Suidas voce Φαιδῆς: *Furiali
habitu utebatur*, inquit, & *se ab inferis inspectorem es-
se delictorum missum, eaq; illo renuntiaturum esse dicebat:
fuit autem illa vestis pulli coloris ad talos vsque demissa;
astrieta cingulo Persico: pileus Arcadicus in capite, duode-
cim elementa (Zodiaci signa) habens intexta: calcei Tra-
gici, barba ingens, baculus in manu fraxineus.*

CAPVT XV.

De occulta literarum missione.

DUPLICI artificio occultatae epistolae; clan-
dulariâ missione, vel scriptione clandestinâ.

Missiois occultae isthaec ferè sunt exempla, or-
dine per tabellam digesto, quam anonymus qui-
dam adiunxit operibus Ioannis à Porta Neapoli-
tani: quam ego etiam exemplis aliquot nondum
obseruatis augebo.

Occulta